

Este o jentfă conștiință, lucidă, făcută în numele viitorului, pe care Horia îl speră mai bun pentru toți țărani români.

Este o mare răspundere pentru teatru și pentru interpreți „ridicarea în picioare” a unui astfel de moment care, cum spune dramaturgul, reprezintă o etapă crucială a afirmării conștiinței naționale, echivalentă pentru istoria țării noastre cu momentul Ioana d'Arc în istoria Franței.

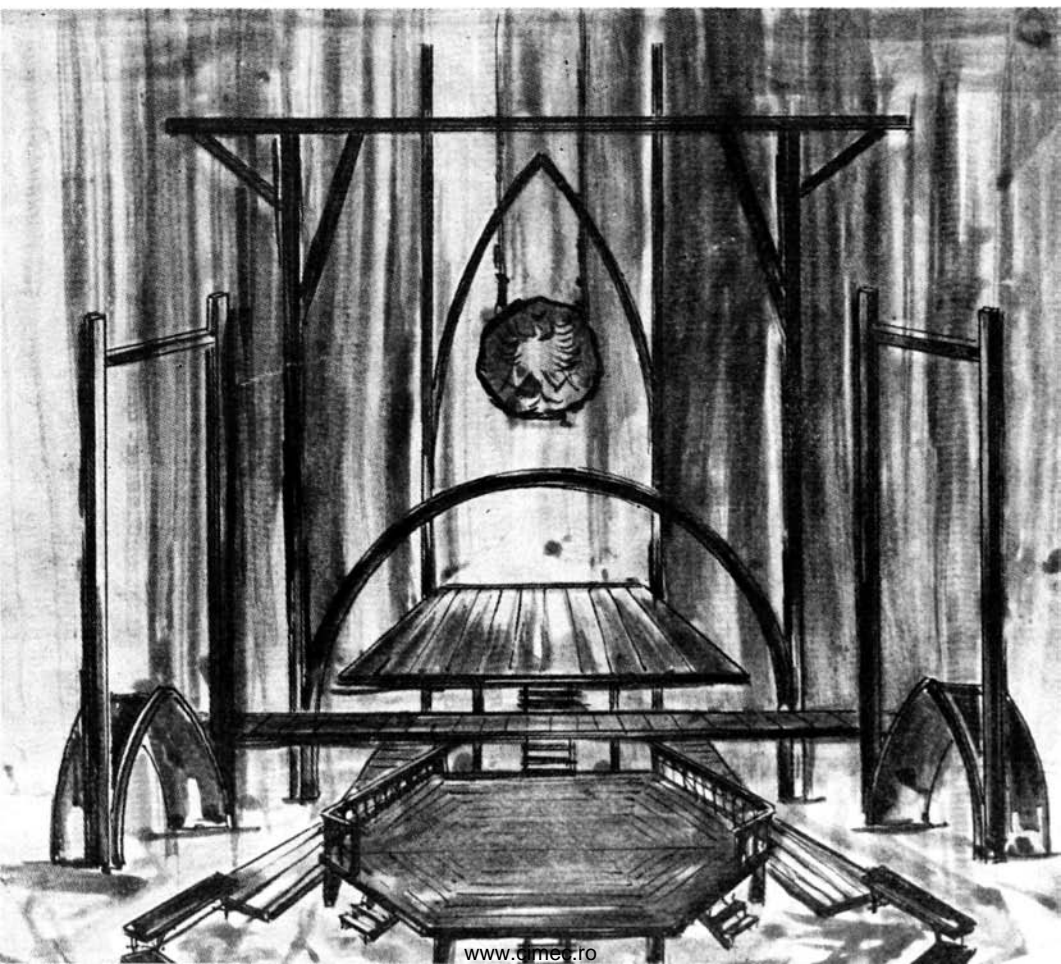
A. M. N.

PE SCENA NAȚIONALULUI CLUJEAN

Evident, nu ne mai mulțumește astăzi un teatru istoric care și-ar restringe finalitatea la reconstituirea muzeală a unor epoci și evenimente trecute. Dar nici nu mai putem savura satisfacțiile de altădată ale înscenărilor fastuoase, cu tablouri colorate și pitorești, cu belșug de recuzită „istorică”, adesea de fantezie..

Zimbim cu melancolie la amintirea spectacolelor văzute în copilărie la „matineele școlare” — cu o groază de figuranți care-și schimbau în fiecare act costumul și bărbile :

Schiță de decor de Mircea Matcaboji pentru spectacolul „Procesul Horia” de Alexandru Voitin — Teatrul Național din Cluj.

boieri, oșteni, prostime...Evažiunea a intrat ca tărîm exotică, ca și celelalte seducții ale romantismului istoric și-au pierdut puterea de iluzionare asupra noastră. Experiența istoriei trăite de generația noastră a fost prea directă, ca să nu primim cu rezerve tentativele de resuscitare a retoricii grandilocvente, clamarea frumozelor sentimente...

O piesă istorică în măsură să ne convingă astăzi trebuie să înlocuiască trîmbițarea patetică a vorbelor mari cu forța probantă a documentului, cu analiza lucidă a faptelor, cu demontarea mașinăriei istoriei. Eforturile de fantazări și romanțare nu ne pot smulge decît un surîs indulgent, după cum tot un surîs indulgent ne provoacă zelul acelor dramaturgi care potrivește faptele pentru a forța demonstrația, ca bunicile noastre care măsluiau cărțile ca să le iasă pasiența... Pretindem dramaturgului care se apleacă astăzi asupra trecutului să ne prezinte faptul istoric în nuditatea lui obiectivă și oricărui „înfrumusețări“ le preferăm cruzimea adevărului.

Dar, în același timp, dorim să aflăm și sensurile. În cel mai înalt grad ne interesează să știm care sînt semnificațiile reale pe care le degajă succesiunea de fapte și evenimente, care este concluzia experienței istorice, ce linii directe pentru prezent ne poate da scrutarea trecutului. La aceste întrebări așteptăm un răspuns din partea dramaturgului care abordează azi drama istorică. Căci cele mai „fierbinți“ pledoarii pe cele mai nobile teme ne lasă la fel de reci, ca și palatele de mucava ori bărbile tremurînde ale figurației...

În lumina acestor reflecții asupra modalităților unui teatru istoric acceptabil astăzi, lucrarea lui Alexandru Voitin: *Procesul Horia* aduce o înnoire a genului. Fără a recurge la arsenalul obișnuit, Alexandru Voitin ajunge să pătrundă complexitatea fenomenului politic al secolului al XVIII-lea, în realitățile lui sociale și naționale, să-i surprindă conexiunile, ca și ecourile internaționale. Cu o sobrietate de documentarist, cu toată ariditatea impusă, autorul reușește să extragă dramatism din faptul nud, reușește să reinvie din documente viața pe care acestea au absorbit-o. Fără pledoarii sfărăitoare și fără să măsluiască cărțile, menținîndu-se tot timpul în cadrul „dosarului“ și păstrîndu-și mereu judecata limpede, în afara înfierbîntărilor partizane, Alexandru Voitin izbutește să demonteze angrenajul complicat al cauzelor răscoalei, să ne arate cum au funcționat roțile de necesități, interese și complicități, care au dus la monstruoasa sentință.

Conflictul dramei sale se nutrește din tensiunea fundamentală care se naște între anchetatori și anchetați, prilej fericit pentru dramaturg, pentru că astfel caracterele sînt definite în acțiune, prin înfruntări și coliziuni. Contradicțiile obiective de interese și poziții sociale și naționale sînt urmărite însă și în reverberațiile lor interioare.

Figura lui Horia, de asemenea, capătă dimensiuni noi, față de reprezentările anterioare, prin nota de spiritualitate elevată cu care este înzestrat, prin inteligența lui politică. La Horia, așa cum apare el în drama lui Alexandru Voitin, impresionează nu numai noblețea spirituală rustică, maiestatea elementară, telurică, „tăiată în piatră“, dar și gîndirea lui politică — expresie a conștiinței lui sociale și naționale — ca și capacitatea lui de vizionar...